

KARJERAS VADĪBAS PRASMJU ATTĪSTĪBAS IDENTIFICĒŠANAS PROBLĒMAS PODOLOGU STUDIJU PROCESĀ

*Identification of Career Management Skills Related Problems in the Study
Process of Podologists*

Mārīte Saulīte

Rudīte Andersone

University of Latvia (Latvia)

Abstract. *Despite the competencies acquired in study process, results of learning, diploma and provided guidance measures podologs as same as other young specialists often lack skills to create successful professional career in their field.*

At this moment in Latvia, specific profession, including podologs, career management skill set is not defined. For students of podology learning of mentioned skills is indirectly integrated in educational process, which is reflected by the study program aims, methods and expected results. The aim of the article is to analyse career management skills identification problems in study process of podologs and in this regard, by empirical research results on podologs career management skills in the study process.

Keywords: *career management skills, study process of podologs, medical education.*

Ievads

Introduction

Podologa profesija, kas vērsta uz sabiedrības ilgtspējīgu attīstību, katra cilvēka darbaspēju saglabāšanu un spēju īstenot aktīvu dzīves ritmu, orientētu uz karjeras izveidi un attīstību, paredz saikni ar darba tirgu un tam atbilstošu prasmju nodrošināšanu ne tikai šauri profesionālā jomā, bet arī palīdzot celt pašapziņu, uzņēmību, ticību saviem spēkiem un attīstīt spēju piemēroties darba tirgus dinamikai un pieprasījumam pēc jaunām prasmēm un iemaņām.

Karjeras vadības prasmju apguve tiek atzīmēta kā svarīgs jautājums vairākās aktuālās Eiropas Savienības izglītības, nodarbinātības un sociālās iekļaušanas politikas pamatnostādņēs (Cedefop, 2011; Cedefop, 2014; Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030), tomēr praksē pastāv reāla problēma šo karjeras vadības prasmju identificēšanā. Minētais cieši sasaucas ar Eiropas komisijas Eurydice tīkla 2014.gada ziņojumā par augstākās izglītības modernizāciju Eiropā pausto, ka ne visiem absolventiem ar vienādu izglītību ir vienādas iespējas darba tirgū, ka jauno speciālistu nodarbinātības izredzes

ietekmē dažādi faktori, tajā skaitā noteiktas prasmes un kompetences, kas veicina absolventu izredzes kļūt nodarbinātam, taču to negarantē (Eiropas Komisija, 2014).

Podologu sagatavošanā, galveno dokumentu saturā - profesijas standartā un studiju programmā, tiek ietvertas ne tikai profesionālās darbības pamatuzdevumu veikšanai nepieciešamās prasmes, bet arī tādas prasmes, kas nosaka spēju uzņemties atbildību par savas profesionālās darbības rezultātiem, kritiski domāt un risināt problēmas fiziskas un psihoemocionālas slodzes apstākļos (Podologa profesijas standarts, 2012). Karjeras tālākajā attīstībā tiek uzsvērtā nepieciešamība pastāvīgi pilnveidot savu profesionalitāti, piedaloties teorētiskajos un praktiskajos semināros,ursos, konferencēs, kongresos. Piedalīties zinātniski pētnieciskajā darbā un veselības politikas veidošanas dažādos līmeņos, veicinot podologa kā profesijas atpazīstamību un prestižu.

Lai gan podologu studiju process tiek organizēts tā, lai mācību laikā studējošais apgūtu gan standartā noteiktās kopīgās prasmes nozarē, gan specifiskās prasmes profesijā un attīstītu savas individuālās vispārējās prasmes un spējas, gan sekmētu studējošā spēju adaptēties un integrēties mainīgajā darba vidē, pilnveidojot attieksmju un vērtību kritērijus (LU PSK studiju programmas „Podoloģija” saturs, 2011). Tomēr praksē vērojams, ka neraugoties uz iegūtajām kompetencēm, mācību rezultātiem, diplomu un sniegtajiem karjeras atbalsta pasākumiem podologiem nereti pietrūkst prasmes izveidot sekmīgu profesionālo karjeru nozarē, ko apliecina Latvijas Universitātes P.Stradiņa medicīnas koledžas studiju programmas „Podoloģija” studentu un reflektantu aptauju rezultāti un pašnovērtējuma ziņojuma dati par absolventu profesionālo darbību (LU PSK, 2013).

Raksta mērķis ir analizēt karjeras vadības prasmju identificēšanas problēmas podologu studiju procesā un šai sakarā veiktā empīriskā pētījuma par podologu karjeras vadības prasmju attīstību studiju procesā rezultātus. Nepieciešamo datu ieguvei tika izmantota aptaujas metode, literatūras un dokumentu analīze.

Podologam nepieciešamās karjeras vadības prasmes *Necessary career management skills for podologists*

Karjeras vadības prasmes un to attīstība ir viens no galvenajiem priekšnoteikumiem, kas nodrošina profesionāļu tālāko izaugsmi, sekmējot spēju adaptēties un integrēties mainīgajā darba vidē, pilnveidojot attieksmju un vērtību kritērijus jaunu (tālāku) mērķu izvirzīšanai (OECD, 2014).

Podologa karjeras vadības prasmju veidošanās un attīstības iespēju teorētiskais pamatojums balstās humānpedagoģiskā pieejā, kas orientē uz personības attīstību kopumā (Амонашвили, 1989; Сенько, 2000; Huitt, 2011).

Humānpedagoģiju raksturo cilvēkcentrēta, uz studentu orientēta pedagoģiskā pieeja un tādu mācību metožu izmantošana, kas attīsta patstāvīgu radošu darbošanos, kā piemēram, problēmsituāciju risināšana, projektu un grupu darbs, pētniecība u.c. Studiju procesa galvenais mērķis nav apgūt konkrētus studiju kursus, bet šie studiju kursi kalpo kā līdzeklis studenta profesionālo un vispārējo prasmju attīstībā, veidojot priekšnosacījumus, kas aktualizē katra personīgo konstruktīvo potenciālu.

Humānpedagoģijas pētnieki (Barrett, 2010; Dauber, 2009; Heim, 1998) uzsver, ka studiju procesa rezultāts ir personības (cilvēka) intelektuālā attīstība. Personības izaugsmes un attīstības priekšnosacījumu pamatā ir aktīva mācīšanās, kas sniedz iespēju atbilstoši katra indivīda iepriekšējai pieredzei konstruēt jaunas zināšanas (Stevenson, 2008; Wells, 2001), tās pielāgojot savām vajadzībām un jaunu prasmju veidošanai. Šā brīža augstskolu didaktikā (Žogla, 2001; Blūma, 2006; Baranova, 2012) un pieaugušo izglītībā (Koķe, 2006) dominē humānpedagoģiska un konstruktīva pieeja radoša studiju procesa organizēšanā un studentu aktivizēšanā patstāvīgām studijām. Mūsdienīgu programmu izstrāde (Swennen & Klink, 2009; Hochschul didaktik, 2009), interaktīvu atgriezeniskās informācijas ieguves un komunikācijas metožu izmantošana veicina tādu personisku īpašību pilnveidi kā radošums, pašregulācija, patstāvīga domāšana un lēmumu pieņemšana, balstīta uz spēju sevi vērtēt (pašvērtējumu) (Helds, 2004; Strods, 2012).

Minēto īpašību kopums attīsta prasmi darboties komandā un pieņemt lēmumus, plānošanas un pašvērtēšanas prasmi, uzņēmējdarbības un inovatīvo tehnoloģiju prasmi, kas atbilst nodarbinātībai nepieciešamo prasmju grupai (ELGPN, 2012), un definējamas kā podologa karjeras vadībā nepieciešamās prasmes.

Arī vairākos Eiropas Komisijas izglītības vadības dokumentos augstskolas izglītības iestāžu uzdevumos norādīts, ka izglītības iestādēm ne vien jāpalīdz studentiem apgūt noteiktās profesijās nepieciešamās zināšanas un prasmes, bet arī jāattīsta studentu „vispārējās”, „pārnesamās” vai „pamata” prasmes (OECD, 2014; EK, 2014; EK, 2012; EK, 2009). Tomēr atklāts paliek jautājums par to, kā augstākās izglītības iestādes to panāk. Un vai šo prasmju kopumā identificējamās karjeras vadības prasmes.

Karjeras vadības prasmju identifikācija teorētiskā skatījumā *Identification of career management skills in theoretical view*

Galveno profesionālajai attīstībai nepieciešamo prasmju apguvi nodrošina studiju process un prakse, tomēr karjeras attīstībai nepietiek tikai ar zināšanām un zināšanu pielietojumu praksē, bet nepieciešamas arī prasmes pilnveidot sevi kā personību un profesionāli. Prasmju kopums, kas indivīdiem (un grupām)

nodrošina strukturētus veidus, kā apkopot, analizēt, sintezēt un organizēt ar sevi, ar izglītību un ar nodarbinātību saistīto informāciju, kā arī attīsta prasmes pieņemt un īstenot lēmumus un karjeras maiņu, tiek definēts kā karjeras vadības prasmes (KVP) (ELGPN, 2012).

Raugoties no Eiropas perspektīvas, dažādās valstīs, nozarēs, vidēs un organizācijās vēl nav vienotas izpratnes par karjeras vadības prasmju jēdzienu (Cedefop, 2011).

Karjeras vadības prasmes (*career management skills*) kā termins gan Eiropā, gan Latvijā tiek lietots neviennozīmīgi, tā dažādo skaidrojumu zinātniski pamato pasaules universitāšu un institūtu karjeras izglītības pētnieki un konsultanti. Piemēram, Watts, Congers u.c. runā par prasmēm, kas palīdz plānot, organizēt, vadīt un kontrolēt indivīdu iekšējo un ārējo resursu efektīvu izmantošanu dzīves mērķu sasniegšanai. Minēto prasmju pielietošanu saista ne tikai ar izglītības, darba un profesionālās attīstības iespējām, bet arī ar sekmīgas personīgās dzīves veidošanu un dzīvesdarbību kopumā (Watts, 2006; Conger & Riggio, 2006). Tāpēc nepieciešams identificēt pazīmes, kas nosaka karjeras vadības prasmju attīstību.

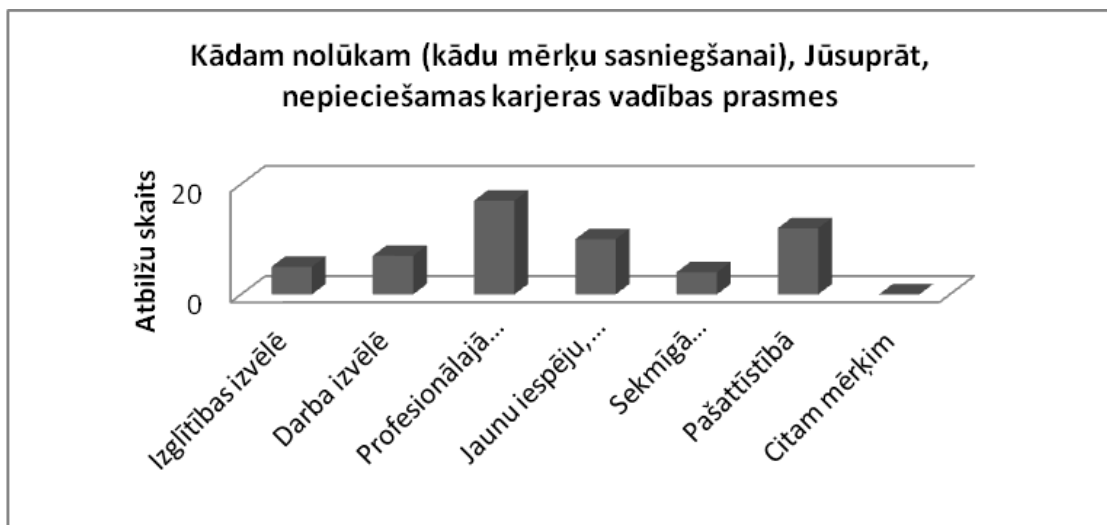
Profesionālās prasmes nozarē atspoguļo mācību rezultāti un studiju prakses vērtējums (pašanalīze), šajā kontekstā ir būtiski vienoties starp darba devējiem un izglītotājiem par mācību rezultātiem un nozarē nepieciešamajām prasmēm, kas absolventiem jāiegūst un jāspēj lietot, pabeidzot izglītības iestādi un uzsākot profesionālo darbību (Jundzis, 2012; Kelberere, 2012; Scheele, 2005). Īpaši svarīgi tas ir jaunajiem speciālistiem, pārejot no studijām uz profesionālo darbību, kur notiekot zināmai lomai maiņai, studentam jāuzņemas lielāka atbildība un patstāvība.

Savukārt, lai pieteiktu sevi darba tirgū, nepieciešama atbilstošu prasmju un personības iezīmju kombinācija, tomēr viens cilvēks var strādāt vairākās profesijās, un ir skaidrs, ka cilvēki ar dažādām raksturīgām pazīmēm var strādāt vienā un tai pašā profesijā, tāpēc pazīmes pēc kurām iespējams spriest par karjeras vadības prasmju attīstību nosaka katra indivīda pamata prasmju un personisko īpašību kopums (Kent University, 2015; OECD, 2014). Savu resursu un spēju maksimāla izmantošana atbilstoši personas vērtībām rada apmierinātību darbā (Super&Super, 2001) un sekmē apzinātu un patstāvīgu karjeras lēmumu pieņemšanu.

Podologu karjeras vadības prasmju identifikācija studiju procesā ***Podologs career management skills identification within study process***

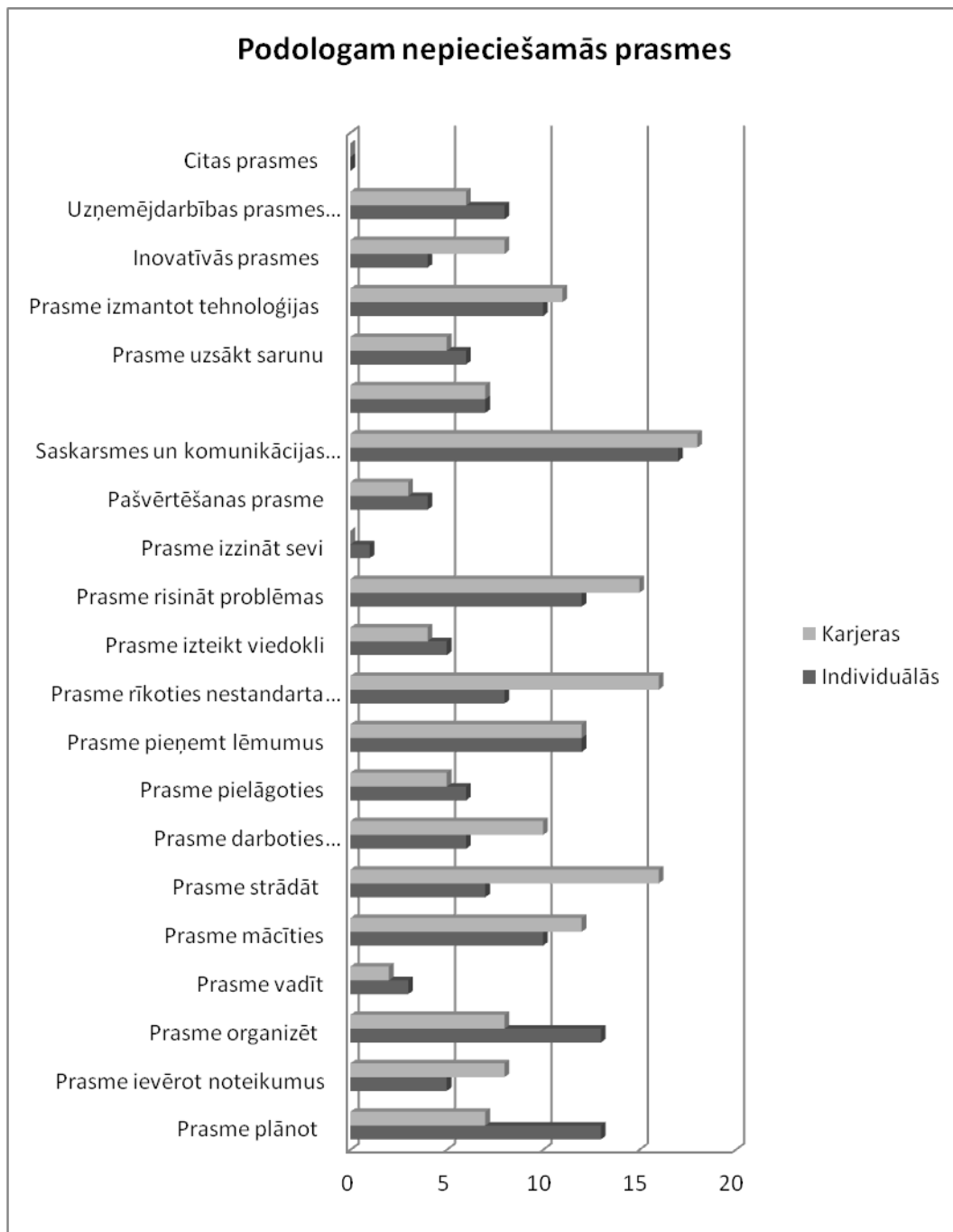
Ar mērķi identificēt karjeras vadības prasmju veidošanos studiju procesā tika veikta podologu studiju programmas otrā kursa 20 studentu aptauja.

Mērķtiecīga karjeras vadības prasmju apguve ir būtisks stimuls to attīstībai. Tam pamatā ir motīvs, kas saistāms ar studenta tālāko dzīvesdarbību. Aptaujā tika noskaidrots studentu viedoklis par mērķi, kura sasniegšanai nepieciešamas karjeras vadības prasmes. Tas galvenokārt, atspoguļo karjeras vadības prasmju nepieciešamību tālākajā podologa profesionālajā attīstībā un pašattīstībā. Arī izglītības pamatnostādņēs, kas atspoguļo mūsdienīgu karjeras izpratni, karjeras vadības prasmes aptver ne tikai profesionālo izaugsmi, bet visu cilvēka mainīgo dzīves kontekstu un personību kopumā (skat. 1.att.).

1.attēls. **Studentu uzskati par karjeras vadības prasmju nepieciešamību**
Figure 1 Students view to necessity of career management skills

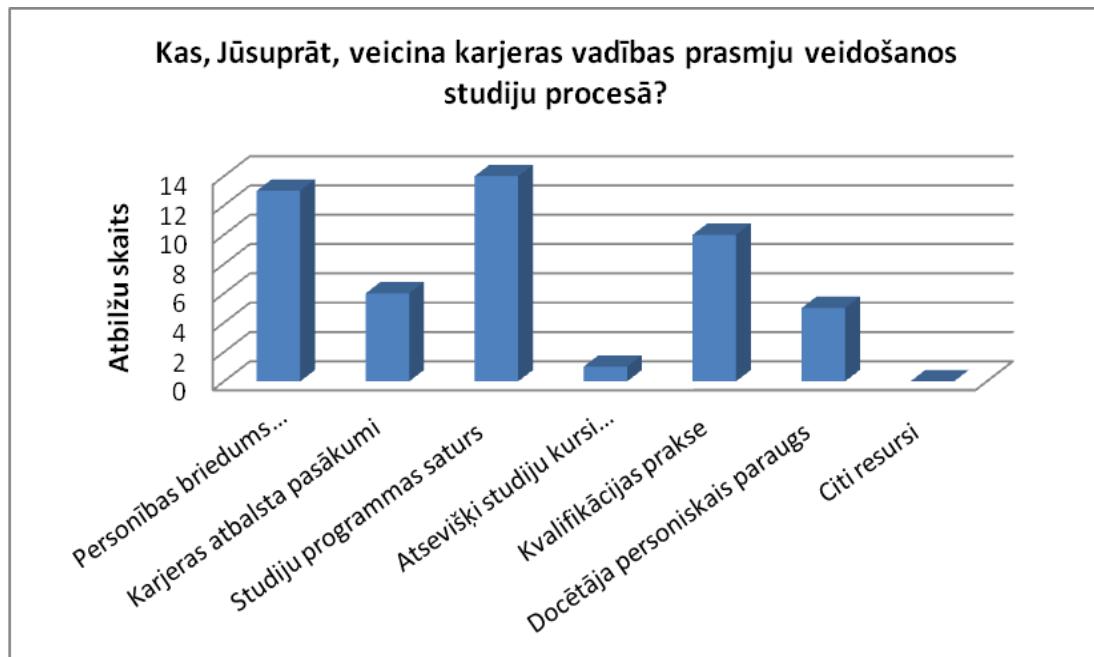
Studiju procesā veidojas ne tikai profesionālās prasmes, bet arī tiek veicināta jaunā speciālista personības izaugsme. Tādēļ ir svarīgi izziņāt studentu viedokli par podologam nepieciešamajām prasmēm individuālai attīstībai (individuālās prasmes) un karjeras veidošanai (karjeras vadības prasmes). Viedokļi par prasmēm, kuras ir nepieciešamas sekmīgai dzīvesdarbībai un, kuras no minētajām prasmēm nepieciešamas tieši podologu karjeras attīstībā (skat. 2.att.) būtiski neatšķiras. Studenti gan kā nozīmīgas individuālās prasmes, gan podologu karjeras vadības prasmes min saskarsmes un komunikācijas prasmes un prasmi rīkoties sarežģītās situācijās, kas atbilst teorētiskās izpētes rezultātiem par pamata prasmju un nodarbinātībā nepieciešamo prasmju kopuma nozīmi tālākā karjeras attīstībā. Kā nozīmīgas prasmes karjeras veidošanā tiek uzskatītas - prasme strādāt, kas atbilst vispārējo prasmju grupai un prasme risināt problēmas, kas atbilst prasmei rīkoties nestandarta situācijās un aptaujā tika iekļauts, kā atbilstu ticamības pārbaudes jautājums.

2.attēls. Podologam nepieciešamās individuālās un karjeras vadības prasmes
 Figure 2 Career management skills and individual skills necessary for Podolog

Tika noskaidrots studentu viedoklis par karjera vadības prasmju attīstību studiju procesā veicinošiem faktoriem. Personības briedums un studiju programmas saturs tika minēti kā galvenie faktori, kuri veicina karjeras vadības prasmju veidošanos (skat. 3.att.). Tas sasaucas ar D. Supera karjeras attīstības teoriju, kur galvenais jēdziens ir karjeras briedums (*career maturity, vocational*

maturity), kas skaidrots kā veiksmīga un harmoniska karjeras attīstība dzīves garumā. Arī citi karjeras veidošanas teorētiķi (Климов, 2004; Зеер, 2008) atzīmē pārmaiņas, kurām cilvēki pakļauti brieduma sasniegšanas gaitā, un balstās uz iekšēju vajadzību garīgi pilnveidoties kā vienu no būtiskiem individuāliem faktoriem, tāpat arī ārēju faktoru, piemēram studiju procesa, izraisītu nepieciešamību iegūt un arvien papildināt savas zināšanas un prasmes.

3.attēls. Karjeras vadības prasmju veidošanos veicinošie faktori studiju procesā
 Figure 3 Promoting factors of career management skills development in study process

Secinājumi Conclusion

1. Karjeras vadības prasmju veidošanos teorētiski pamato humānpedagoģiska un konstruktīva pieeja, ko raksturo radošas, aktīvas studijas un atgriezeniskās informācijas ieguves metožu izmantošana studiju procesā.
2. Podologu karjeras vadības prasmes sastāv no vairākām būtiskām prasmju grupām- prasmes, kas nepieciešamas profesionālajā darbā, prasmes, kas nepieciešamas individuālai attīstībai un patstāvīgu lēmumu pieņemšanai nepieciešamās prasmes.
3. Identificējot podologiem nepieciešamās karjeras vadības prasmes, kā būtiskas studenti nosauc saskarsmes un komunikācijas prasmes un prasmi strādāt, kuru veidošanos nosaka gan studiju process, gan personības briedums, kas palīdz profesionālās attīstības, pašattīstības, jaunu izaicinājumu un izglītības mērķu sasniegšanā.

4. Karjeras vadības prasmju identificēšana podologu studiju procesā ir problēma, jo vieglāk nosakāms ir apgūtais, bet grūtāk prognozējams studiju procesa pilnveides rezultāts, kas atzīmēts arī Eiropas Komisijas 2014. gada ziņojumā “Augstākās izglītības modernizācija Eiropā”.
5. Izpētot podologu karjeras vadības prasmes, to attīstību un izstrādājot teorijā un praksē balstītu podologa karjeras vadības prasmju veidošanās modeli, var tikt risināta podologu karjeras vadības prasmju identificēšanas problēma un prognozēta to attīstība dzīvesdarbības laikā.

Summary

Article reflects career management skills identification problems in podologs study process and empirical research results about podologs career management skills in the study process. Theoretical basis for the development of podologs career management skills and the potential expansion of said abilities relies on humanistic pedagogy and constructivist approach, organizing creative study process and activating students for independent studies, which is an important condition for personal growth and development. Study process in the humanistic pedagogy is based on active learning which provides a possibility to form new knowledge, depending on each individual experience before, this results in intellectual development and combination of appropriate skills and personality features.

The signs after which it is possible to judge the career management skills determines each individual's basic skills and personal qualities set. Skills for podologs career management is ability to work in team, planning and self-assessment skill, business and innovative technology ability which corresponds to employment skills required group.

But career management skills (CMS) as a term in Latvia, and Europe as well, is used divisive, that's why it is necessary to identificate indications which resemble career management skills development. Survey was made, for 20 podolog study programm's 2nd course students, with goal to identify career management skills formation in study process, which reflect students opinion about aim, that needs career management skills to be achieved, about the skills necessary for podologs individual development and career building and about conducive factors in career management skills development in study process.

Results of research shows that most important career management skills necessary for podologs is communication skill and ability to work, which are formed by study process and depends on persons maturity, that is needed both in further professional development and self-development. Studying podologs career management skills and their development, and creating career management skills development model that is based on theory and practice, it would be able to solve career management skills identification problem.

Literatūra References

- Baranova, S. (2012). *Docētājiem nepieciešamās kompetences*. In A. kolektīvs, *Sabiedrība, integrācija, izglītība* (pp. 205-216). Rēzekne: RA Izdevniecība.
- Barrett, J. (2010). *Human rights, sustainability and standing: A humanist perspective*. Lower Hutt: The Open Polytechnic of New Zealand. Retrieved 10 2, 2015, from

- <https://www.openpolytechnic.ac.nz/assets/Marketing/Research/Current-working-papers/WP409Humanrightssustainabilitystanding.pdf>
- Blūma, D. (2006). *How a Professional Development Course Helps Higher Education Institutions to Become Learning Organizations*. In A. kolektīvs, *Humanities and Social Sciences*. 3 (52) (pp. 87-105). Rīga: Education Management.
- Cedefop. (2011). *Lifelong guidance across Europe: reviewing policy progress and future prospects*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Retrieved 10 28, 2015, from www.cedefop.europa.eu/: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/6111_en.pdf
- Cedefop. (2011). *Lifelong guidance across Europe: reviewing policy progress and future prospects*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Retrieved 11 18, 2015, from www.cedefop.europa.eu/files/6111_en.pdf
- Cedefop. (2014). *Work programme 2014*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Retrieved 12 26, 2015, from <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/4129>
- Conger, J. A., & Riggio, R. E. (2006). *The Practice of Leadership: Developing the Next Generation of Leaders*. Wiley- 432 p.
- Dauber, H. (2009). *Grundlagen humanistischer Pädagogik: Leben lernen für eine humane Zukunft*. Klinkhardt: Bad Heilbrunn: Klinkhardt.
- EK. (2009). *EK jaunatnes stratēģija 2010-2018*. Brisele: EKK. Retrieved 10 8, 2015, from http://lakrs.lv/wp-content/uploads/2015/03/ek_jaunatnes_strategija__2010-2018.pdf
- EK. (2012). *Izglītības pārvērtēšana – ieguldījums prasmēs labāku sociālekonomisko rezultātu sasniegšanai*. Komisijas paziņojums Eiropas parlamentam, padomei, Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komitejai un reģionu komitejai, Eiropas Komisija, Strasbūra. Retrieved 12 26, 2015, from <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/LV/1-2012-669-LV-F1-1.Pdf>
- ELGPN. (2012). *Mūžilga karjeras atbalsta politikas izstrāde: Eiropas metodiskie ieteikumi*. Jiveskile: Eiropas Mūžilga karjeras atbalsta politikas tīkls (EMKAPT). Retrieved 10 8, 2015, from http://www.elgpn.eu/publications/browse-by-language/latvian/LV_Resource_Kit_web.pdf/
- Heim, H. (1998). *Humanistische pädagogik*. Frankfurt am main: Peter Lang, Europascher Verlag der Wissenschaften-221 s.
- Helds, J. (2004). *Kooperatīvā mācīšanās un skolēns kā subjekts*. Rīga: RaKa.
- Huitt, W. (2011). *Why study educational psychology? Educational Psychology Interactive*. Valdosta: Valdosta State University. Retrieved 11 18, 2015, from <http://www.edpsycinteractive.org/topics/intro/whyedpsy.html>
- Jundzis, T. (2012). *Īsā cikla augstākā izglītība Boloņas procesā*. In A. kol., *Profesionālās izglītības kompetences centra „Rīgas tehniskā koledža” zinātniskie raksti, 10.sējums* (pp. 8-10). Rīga: RTU.
- Kelberere, R. (2012). *Izcila darba snieguma noteicošo kompetenču attīstīšanas iespējas studiju procesa ietvaros*. In A. kol., *Profesionālās augstākās izglītības kompetences centra „Rīgas tehniskā koledža” zinātniskie raksti, 10.sējums* (pp. 55-62). Rīga: RTU.
- Kent, U. O. (2015). *Employability skills*. Retrieved 01 02, 10, from University of Kent Careers and Employability Service: <http://www.kent.ac.uk/careers/sk/skillsmenu.htm>
- Koķe, T. (2006). *Studiju programmu produktivitāte: gaidas, realitāte, risinājumi*. In A. kolektīvs, *LU rakstu krājums „Izglītības vadība” 697.sēj.* (pp. 87.-93.lpp.). Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.

- Komisija/EACEA/Eurydice, E. (2014). *Augstākās izglītības modernizācija Eiropā: studiju pieejamība, studentu noturēšana un nodarbināmība*. Luksemburga: Eiropas Savienības publikāciju birojs. Retrieved 10 3, 2015, from http://eacea.ec.europa.eu/Education/eurydice/documents/thematic_reports/165LV.pdf
- LR Saeima (2010). *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030*. Rīga: Latvijas Republikas Saeima. Retrieved 12 26, 2015, from http://www.liepaja.lv/upload/attistibas_planosana/lis_2030_10jun2010_saeima_apstiprina.pdf
- LU PSK (2011). *LU PSK studiju programmas „Podoloģija” saturs*. Latvijas Universitātes P.Stradiņa medicīnas koledža, Medicīnas tehnoloģiju ktedra. Jūrmala: Npublicēts dokuments.
- Macke, G.; Hanke, U.; Viehmann, P. (2009). *Hochschuldidaktik. lernen, vortragen, prüfen*. Beltz.
- OECD. (2014). *Skills Beyond School: Synthesis Report, OECD Reviews of Vocational Education and Training*. Paris: OECD Publishing. Retrieved 12 26, 2015, from <http://dx.doi.org/10.1787/9789264214682-en>
- Podologa profesijas standarts*. (2012, maijs 18). Retrieved janvāris 7, 2016, from http://www.lm.gov.lv/upload/darba_devejiem/profesiju_standarti2.pdf: http://www.lm.gov.lv/text/80#_ftn1
- PSK, LU. (2013). *Pašnovērtējuma ziņojums*. Jūrmala: LU P.Stradiņa medicīnas koledža. Retrieved 12 10, 2015, from <http://www.psk.lu.lv/docs/591/Veselibas%20aprupe%20-%20pasvertejums%20ml.pdf>
- Scheele, A. (2005). *Launch Your Career in College: Strategies for Students, Educators, and Parents*. Santa Barbara: ABC-CLIO - 212 p.
- Stevenson, I. (2008). *Tool, tutor, environment or resource: Exploring metaphors for digital technology and pedagogy using activity theory*. *Computers & Education/ 51*, 836-853. Retrieved 10 2, 2015, from <http://www.journals.elsevier.com/computers-and-education>
- Strods, G. (2012). *Kooperatīvās mācīšanās pieredze studentu pašnoteikšanās sekmēšanai*. In A. kolektīvs, *Sabiedrība, Integrācija, Izglītība. Starptautiskās zinātniskās konferences materiāli* (pp. 61 - 83). Rēzekne: RA izdevniecība. Retrieved 12 10, 2015, from journals.ru.lv/index.php/PSPI/article/download/5/5
- Super, C. S. (2001). *Opportunities in Psychology Careers*. Illinois: VGM Career Books.
- Swennen, A., & Klink, M. (2009). *Becoming a Teacher*. Springer - 237 p.
- Watts, A. G. (2006, July). Career development learning and employability. *The Higher Education Academy*, 40 p. Retrieved from https://www.heacademy.ac.uk/sites/default/files/id592_career_development_learning_and_employability.pdf
- Wells, G. (2001). Learning and Teaching Through Inquiry. In G. W. California, *ACTION, TALK, AND TEXT: THE CASE FOR DIALOGIC INQUIRY*. California: Teachers College Press.
- Žogla, I. (2001). *Didaktikas teorētiskie pamati*. Rīga: RaKa- 275 lpp.
- Амонашвили, Ш. А. (1989). *Чтобы жизнь учителя состоялась. Педагогика наших дней*. Москва: Просвещение.
- Зеер, Э. (2008). *Психология профессий / Э.Ф. Зеер*. Москва: М.: Академический проспект, Фонд- 336 с.
- Климов, Е. (2004). *Психология профессионального самоопределения*. Москва: М.: Академия- 304 с.
- Сенько, Ю. В. (2000). *Гуманитарные основы педагогического образования*. Москва: Академия- 235 с.